

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.

II. emelet, 18. ajtó,

hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és föl szólamlások
küldendők.Bérmentlen levelek el nem
fogadtatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petítór 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.

Megjelenik hetenként egyszer.

Tartalom: A reakciónárius sajtó. Hoffmann Jakabtól. — Zsidókérdés. Dr. Serlítőtl — Bajaink orvoslása. Prager Sámuelvtől. — Az antiszemita banda. R. M.-tól — Az izr. felekezeti iskola és a vallásoktatás. Reszler Jakabtól. — Levelezések. — Különlfélék. — Szépirodalmi Csarnok: Az anya Szemei. Zsengeri Samutól.

A reakciónárius sajtó.

A XIX. század végén azt kell tapasztalnunk, hogy a nemzetek, a társadalmak tulajdonképeni öre, a hatalmas sajtó, még manapság is két ellenkező táborra oszlik

A tisztességes sajtó jelszava: társadalmi akció, reformáció; a piszkos sajtóé: társadalmi reakció, revolúció. Amaz világosságot, emez sötétség terjeszt maga körül. Amaz békét és humanizmust, emez háborut és barbarizmust hirdet.

Ezek után már azért is kell, hogy mindvégig szem előtt tartsam szerény cikkem címét, mert hónapok óta eléggé tapasztalhatjuk, hogy a reakciónárius sajtó a vádak táragatójává lett

Méltán nevezhetjük el a magyarországi antiszemita liga központi közlönyét, a nyiregyházai „legujabb“ ál-hirekkel tultömött „Függetlenséget“ a vádak, de az alaptalan vádak gyárának. Már 8 hónap óta dolgozik Verhovay reakciónárius katekizmusán, becstelen szennylapjának „állandó“ tisztaeszlári, vagyis zsidófaló rovatán, de hála a magyar nemzet józanságának, — a reakciónárius sajtó fővezérének gonoszságról és ravaszságról tanuskodó tollhatalma csak annyiban kelt világra szóló szenzációt, amennyiben a felvilágosodás századának utolsó negyedében olyan tévtanokat hirdet, melyek fölött nemcsak sajnálkozását, hanem kárhóztatását is kifejezi a modern világ, mely egyuttal arról is meggyőződhetik, hogy a magyar nemzet zömét nem illeti meg a „barbár“ elnevezés.

A gyászas multat és a szomoru jelent matematikai számítás alá vonván, azon végeredményre kell jutnunk, hogy a reakciónárius sajtó a jövőre nézve is csak eddigi irányát fogja követni, ha a tiszta-eszlári bűnügy nem szállittatik le minél előbb kellő mértékére, mi annyit akar jelenteni, hogy a néhány ur költötte mesét és az antiszemita liga folytatta intriguát leplezze le azon földi hatalom, melynek neve: igazságszolgáltatás.

A reakciónárius sajtó minden szellemi és

anyagi erejét arra használja föl, hogy minél utálatosabb és minél piszkosabb vádakkal sujthassa a zsidókat. Pár nap előtt azon vád került ki a „Függetlenség“ satójából, hogy a zsidók a gyujtogatás mesterségéhez is kitűnően értének. Kornis törvényszéki elnök dohány termését és pajtáját zsidók gyujtottak föl; Megyery Géza törvényszéki bíró dohánytermését, pajtáit és gazdasági épületeit zsidók gyujtották föl. Megyery Géza atyjának, a Kemecsén lakó Megyery Gábor összes dohánytermését és gazdasági épületeit zsidók gyujtották föl. S miért éppen zsidók? Mert a nyiregyházai törvényszéket nem lehet megvesztegetni, mert a bünpalástoló rituális gyilkosok a gyujtogató-krónikában is oly nagy számban képviselvék, mely egy óriás nagyságu O, betűkkel kiürva, zerussal, egyenlő. Elövigyázatból irtam betüs zerust is, mert végre azt is kikürtöli a reakciónárius sajtó, hogy a zsidó, számvetési tehetőségénél fogva, épen úgy tud az zeróból O-t csinálni, mint az O-ból zerust.

A reakciónárius sajtó megteremtői — kik azon édes reményben állították össze a tiszta-eszlári komédiát, hogy ennek színrehozatalával megjön, meg kell jönnie az ő vára-várt zsidófosztogató világuk — igazán hallatlan mértékben terrorizálták a tömegeket, de a józan magyar nép áriási többsége — noha oly rémhír hallatára felbőszült — ideje korán jött észre, hogy mi nemcsak agrikulturország, hanem jogállam is vagyunk, melynek szentesített törvényei előtt meg kell hajolnia minden egyes honpolgárnak, alattvalónak.

A békeszerető és törvénytisztelő nép meghajolt a szentesített parancsok előtt, és ha egyes helyeken garázdálkodott is a csöcselék, erről nem tehet a félrevezetett tömeg, hanemig enis tehetnek róla azon nagyfejü izgatók, kik a büntetőtörvénykönyv minden szakaszát, minden paragrafusát és minden pontját kívül tudják; kik mint a törvényhozó testület tagjai élőszóval hozzájárulnak a törvények megteremtéséhez és kiket honatyáknak nevezünk.

Hitsorsosaim szerencsetlensége fölötti elkeseredésemet daczára is meg vagyok győződve arról, hogy a magyar parlamentben nem talál visszhangra a reakció, de kell, hogy kijelentsem, miszereint a parlamenten kívül mégis csak parlamenti tagok buzdítására és unszolására dühöng édes mindnyájunk hazájában a középkor társadalmi epidemiaja

Jóllehet, hogy a Verhovayék, tábora nemesak zsidó üldözést, hanem még más valalmat is akar, mégis csak szégyen és gyalázat az, hogy a reakciónárius sajtó központi közlönye métermázsa számra gyártja a legalávalóbb rágalmakat,

Hiszen elég verőfényes nap jár a reakció satója fölött, ha a remek terv csak annyiban is sikerült, amennyiben lehetséges volt a semmiből rituális gyikosságot, a rituális gyilkoságból antiszemitizmust és az antiszemitizmusból zsidókérdést csinálni, mely utóbbi azonban országos érdekű kérdésnek is beválik, mert: áldjon vagy verjen sors keze, itt éljed, halnod hell! Persze a reakciónárius sajtó felfogása szerint nem a zsidók számára csinálta a halhatatlan mester a „Szózatot“, pedig mi is első sorban magyarok vagyunk és csak azután zsidó vallásuak, és így nekünk is szól a „Szózat.“ De: Gegen Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens! mond a német remek példabeszéd Hiába, minden hiába, belenyargaltak a reakcióba, de még inkább a bűnök posványába, a honnan kinyargalni nem lehet mindaddig, míg a törvény büntető keze nem éri el a bűnösöket, kik 600,000 ártatlan embert, akartak és akarnak hontalanná, földönfutóvá tenni

Ki hitte volna, hogy évezredek után, a humanizmus századában ismét utánzásra talál a sodomai igazság, mely az ártatlanokat halálra ítélte, a bűnösöknek pedig kegyelmet osztogatott? A lezajló 1882. évben inszczenált társadalmi reakció, a fajgyűlölet, a kenyéririgység meggyőzhettek bennünket arról, hogy az emberi nem még nem áll a műveltség azon fokán, mely humanisztikus szempontból örök időkre sirba szoritja a reakciót.

felfoghatatlan lélektani világrejtéllyel van dolgunk, mely állításom annál is igazabb, mert hiszen az egész civilizált világ érzi egyik vagy másik alakban a reakció lidércnyomását, a reakciónárius sajtó törvényt és rendet fölforgató üzelmeit és még sem kerekedik fel a baj megszüntetésére.

Korszellem! csak korszellem vagy és lész is mindaddig, míg az emberinemet nem szállja meg az emberiség szelleme! Törpe férgek! mikor lesztek már óriási emberek?

Hoffmann Jakab.

A zsidókérdés.

III. Most hát a gyógyszerelésre akarván áttérni, kutsasuk, miért van az, hogy a zsidóknak a kereszténység feletti előnye a szaporodásra nézve oly nagy? Mert tudni kell, hogy ezt nem a természet rendelte így, a mennyiben eredetileg a keresztény is csak oly szapora, mint a zsidó.

A zsidóságnak ezen nagy előnye az ő erkölcsében és szokásaiban rejlik. Nem akarván e tárgy fejtegetésénél sokat időzni, csak röviden említek meg néhány fontos tényezőt, melyeknek az említett nagy szaporodás a legtermészetesebb folyamánya.

A zsidó általában bensőbb családi életet él, általában és korán házasodik, szereti gyermekeit és azok egészsége felett jobban órkodik, mit bármely más felekezetű.

A zsidók köztük az legdemokratikusabbak (vagy jobban mondva, az egyedüliek — legalább egymásközt)

gazdag, szegény szorosán összetart, egymást segíti és és veszni nem engedi.

Innen van, hogy a zsidóknál több születik és kevesebb hal el, a miből a természetes tulszaporodás eléggé kiviláglik.

Hogy a zsidóság számbeli arányához képest anyagilag is erősödik, ez részint az említett tényezőknek, részint pedig azon sajátságos előnyöknek, melyekkel a zsidó faj az anyagi élet harcában oly bőven rendelkezik, és melyekkel a keresztény (nálunk legalább) nem is mérkőzhetik, a legtermészetesebb eredménye.

A legtermészetesebb gyógyszer a zsidóság ellen-súlyozására az lenne tehát, ha a keresztények a zsidók erkölcsait és szokásait elsajátítanák Ámde ha ez szép és helyes lenne is (részben . . .), természetes lehetlenségénél fogva erre nem is gondolhatunk; mert a mit évszázadok, sőt ezredek egy elzárkózott faj jellegében a legsajátabb körülmények közt teremtettek, azt néhány év vagy évtized, sőt századok sem érlelhetnék meg És különben is természetes lehetlenség, hogy a nagy többség a kisebbség jellegét elsajátíthassa, valamint az is lehetlenség, hogy a zsidók, míg csak ők a többi fajtól elkülönözött zsidók maradnak a keresztények jellegét magokra vegyék.

Mily gyógyszert lehetne tehát e célra alkalmazni? — Talán kiűzni őket az országból? — Ez — még ha kivihetetlen nem lenne is — egy alkotmányos és csak egy kissé művelt, sőt keresztény néphez is a legilletlenebb és legembertelenebb tett lenne, és e mellett az országra nézve még a legnagyobb kárral is járna. Erre tehát csakis a legtulzottabbak gondolhatnak, sőt tán még ezek sem komolyan.

Hogy az által, ha egyik másik zsidó ablakát vagy tán fejét is (a kereszténység szégyenére) betörjük, vagy tán még rosszabát is teszünk, a bajt meggyógyítjuk, szintén semmi józan ember nem remélheti.

Mely gyógyszer lenne tehát az, mely a legtermészetesebb és legbiztosabb kilátással is kecsegtethetne arra nézve, hogy a zsidóságnak az élet küzdelmében veszélyessé válható fölénye lassanként eltűnedeznék, s hogy így fegyvereink egyenlőbbekké válván, az egymásiránti idegenkedés és így a zsidó kérdés is minél előbb megszűnne?

Ez nem lehet más, mint azon válaszfalnak, mely köztünk még meredez, teljes lerombolása Egy haza kebelén, hol együtt élünk s halnunk kell, szükséges, hogy egymással vegyüljünk, hogy az együttélés és folytonos egymásra való hatás által egymás erényeit elsajátítsuk, hibáit pedig kiirtani igyekezzünk.

Hát hogyan érjük ezt el? Hogyan romboljuk le azon válaszfalat, melyet elméletben már leromboltunk, a valóságban is? Mert azt, hogy ezentul egymástól ne idegenkedjünk és egymással azonnal összebarátkozjunk-megrendelni nem lehet. Ezen azonnali összeölelkezés csak úgy lenne elérhető, ha — a mi különben a legczélszerűbb és azért a leghelyesebb is lenne — ha, mondom, a zsidóság, mint nagy kisebbség, valamely keresztény vallásra tömegesen áttérne.

Ezt nem tartom ugyan lehetetlennek; miután ily áttérések már elégszer történtek; de ismerve a zsidóság szívós természetét, ezt várni és ezen eshetőségre alapítani nagy gyengesség lenne. Mindenkinek vallási meggyőződését különben is tiszteletben kell tartanunk!

A legelfogadhatóbb és, úgy hiszem, egyedüli mód is, az lenne tehát szerintem, ha megtudnánk barátkozni azon eszmével, hogy általában együtt neveltessük gyermekeinket, hogy azok együtt nevedek, már a zsenge korban összeszokjanak, erkölcsük s jellemük egyenlőbbé idomíttassék, és már akkor tanulják meg és érezzék, hogy, ha különböző vallásuak is, de egy hazának a gyermekei és hogy nekik, mint ilyeneknek, együtt is kell az élet utait megfutniok. és hogy ezt annál kevesebb nehézséggel

és kellemetlenség el fogják megtehetni, ha minél inkább megértik és minél inkább támogatják is egymást.

Az így együtt felnövekedettek, később is rokonszenvezvén egymással, nem zárkoznak el többé egymástól, hanem mindinkább összevegyülnek és egybeolvadnak, különösen, ha még össze is házasodhatnak majd, a midőn az érdekek még inkább és annyira össze fűződnek, hogy a nemzsidók és zsidók közti feszültség szála még inkább meglazulván, a felvilágosodás árja a mai válaszfalnak még az utolsó tégláját is elseprendi.

Igen, a zsidó kérdés teljes megszűnésének gyógyszere nem más, mint a közös-iskola és az egymás közti szabad házasság. Ha valami, úgy bizonyosan csak is ez lesz képes teljesen ledönteni a bennünket elkülönítő válaszfalat, csakis ez lesz képes a faji jellegeket akként átidomítani, hogy azok a közös társadalomnak és hazának egyenlően hasznára váljanak! . . .

Tudom, hogy e felfogásnak vallási tekintetből nálunk még sok ellenzője van; pedig e féltékenkedésnek elfogatható alapja valóban nincs. Mert hiszen a közös-iskola csakis a közös tárgyakra nézve értetődik, melyek mindnyájunkra nézve egyenlők. A különféle vallás tárgyai azonban az illető felekezeteket külön érdekelvén és illetvén, azok ugyanis minden körülmény közötti azon felekezetek kezeiben maradnak . . .

A mi pedig az erkölcsi és hazafias nevelést illeti, melyben az ifjúságot fejleszteni kell, ez ugyanis minden felekezetnél azonos, és kell is, hogy az legyen, mert különben a kivételest megtérni nem lehetne? Erre tehát különös kiváltsága egyik felekezetnek sincs.

Szóval, meg kell különböztetnünk azon dolgokat, melyek bennünket közösen érdekelnek, a világaikat, és azokat, melyek az egyes csoportokat, felekezeteket külön érdeklík, a vallásiakat!

Ezen megkülönböztetésen kell a nevelésnek is alapulnia. A közös, világi dolgokra nézve közös nevelést kell adnunk, mert itt közösen és egyformán akarunk boldogulni . . .

A vallásos dolgokra nézve pedig, mint a melyek külön meggyőződést és célt feltételeznek, különösen kell nevelni ezután is.

A világi munka az államé, a községé, a vallási pedig az egyházé. — Végezze mindenik a magáét!

Az állam, a község neveljen egyenlő hazafias jó polgárt és honleányt, az egyház pedig a lelkiismeret külön meggyőződése szerint kátholikust, protestánst, zsidót stb.! Így aztán béke és egyetértés lesz köztünk.

Csak is így fogjuk megoldhatni a zsidó kérdést!

Különben nem!

A ki egyébiránt biztosabb gyógyszert tud, álljon elő!

Dr. Serli

Bajaink orvoslása.

III.

A tisztelt olvasó, ki figyelemmel kísérte eddigi fejtegetésünket, úgy hisszük, meg lesz róla győződve, hogy az állapotok közéletünkben, sajnos, valóban ilyenek. Nem szépítettük a dolgot, de az árnyoldalak feltüntésekor sem mentünk a tulzásig; azt hisszük, ha állításaink a való alapot nélkülöznék, már eddig is találkoztak volna emberek, kik bennünket megczáfolni igyekeztek volna. Igaz, hogy már hárman reflectáltak cikkünkre, de mindannyian állításaink mellett szóltak. Ennél fogva — támaszkodva azon közmondásra „qui tacet, consentire videtur“,*) — azzal a reménnyel kecsegtetjük magunkat, hogy fejtegetéseink folytatásánál — melynél továbbra is szem előtt tartandjuk az igazságot, mellőzni fogunk minden érdeket s egészen függetlenül, őszintén és nyíltan fogjuk be-

vallani nézeteinket, — a t. olvasó nem fogja türelmét elveszteni.

Azt hiszem az orthodoxok árnyoldalait eléggé kivehetőleg mutattuk be, s habár még mindig nem merült ki tollunk többet is írni e részről, nehogy elfogultsággal vádoltathassunk, áttérünk a másik pártra, s ime a következőkben adjuk a haladó pártiakról való véleményünket.

Kik a neologok? E kissé különös kérdésre igyekezzünk megfelelni. Valamint az orthodox táborban úgy itt is léteznek kasztok, s azért a haladóknál is megtarthatjuk ugyan azt az orientalis társadalmi életre emlékeztető előbbi felosztást. Tartoznak pedig az első kaszthoz azok, kik az orthodoxok 3 kasztjához tartozókkal homogének. Mert csak annyiban különböznek ez utóbbiaktól, hogy a Bima templomukban közvetlenül a frigyszekrény előtt áll. Ezen alapon ezekre nem illik a „haladó“ elnevezés, mert bármennyire kutatjuk is, nem leljük fel náluk a haladást; hisz a Bima már 50 évvel ezelőtt, midőn még e czimről nem is élmadoztak, hol fenn, hol középen állott a templomban, s még ma is találunk számtalan statusquo községet, hol ez utóbbi eset — fennáll.**)

Tehát a neolog község kebelében is orthodoxismus honol, ennek képviselői azonban itt nagyon csekély számot tesznek, s csakis a község őszbe borult tagjai iránti pietasból adnak még valamit a templomi szerzetásokra.

A második kasztot nagyon könnyen jellemezhetjük; ehez tartoznak mindazok, kik a vallástalanság legfőbb fokára jutottak el. És semmi esetre sem volna tulzás, ha e kasztnak egyik képviselője, orthodox hitsorsosát, korszorus költőnknek, Vörösmartynak, e szavaival szólítaná meg:

Te istenedhez fordulhatsz bajodban:

Én nem tudom mi az! Neked hited van,

Mely vigasztal: a mit én hiszek;

Az egy lesujtott angyalnak kevés.

(Marót bán, V. felv.)

E kaszt tagjai szerény nézetem szerint szintén nem érdemlik meg a haladó nevet. Mert azt hiszem, a haladás nem abban leli magyarázatát, hogy valaki vallásának egészen hátat fordítson; ha ezt teszi úgy már tulajdonképen nem is e felekezet tagja, ha csak annyiban nem, hogy nevérol a zsidó anyakönyv tesz említést.

Szerintem most már meg van fejtve a problema, mit e lapok 46. számában mondtam ki, hogy „jelenleg csupán a név az, minden jelentőség nélkül“ mi orthodox és neolog pártivá teszi a hívőt; de ezt még világosabbá teendő, e tárgyra még egyszer vissza fogunk térni.

De miután ezen kaszt tulnyomó része vallástalan a szó szoros értelmében, minek akkor neki a felekezeti iskola? Hisz ők is úgy tehetnének talán, mint e kasztnak egyik ritka példánya, ki leányát egy szt. Frerencz-rendi baráttal oktattatja az ó-testamentom igéire. Uraim! ez a haladás? Menthetni csupán azzal menthetjük e kasztot, hogy „nulla regula sine exceptione.“**)

A felekezeti iskola, mely az orthodoxoknál, maradjunk meg e szbkásos elnevezésnél, égető szükség és jogosultsággal is bír, itt határozottan felesleges, hisz a vallástanításra, mely a felekezeti iskolát e névre jogosítja, nem adnak semmit, következésképen a sok költség, melybe az ilyen intézet kerül, határozottan kárba vész, vagy jobban mondva, luxus.

De még ennél is nagyobb luxus „a budapesti orsz. rabbi-képző-intézet.“ Be kell ugyan vallanunk, hogy valamin az ország egész művelt zsidósága, mi is örülünk neki, hogy birunk egy olyan intézettel, mely a kor igényeinek megfelelő rabbikat képez; de a mellett nem tudjuk eléggé

*) De orth. községet is, hol az közvetlen a frigyláda előtt áll; pl. Pápán s ott az organa helye is meg van, de még a női karzat vasrácszata sem olyan, hogy alólról felnézve meg ne ismarjék a főnállókat.

**) Nincsén szabály kivétel nélkül.

*) A ki hallgat, beleegyezni látszik.

hangsúlyozni azon hiányt, mely abban mutatkozik, hogy oly csekély gondot fordítanak arra, hogy a vidéki intézetek szolgáltathassanak ide növendékeket, s inkább azt lesik, hogy egy a jesivah-t megunt „bachur“ keresen ott menhelyet.

Egy ilyen országos főintézet okvetetlen maga után vonja azon szükségességet, hogy legyenek a vidékei előkészítő iskolái. Ha ezt tekinteten kívül hagyják, nincs létjogosultsága az intézetnek, s nem is lehet állandó. Tudjuk és tapasztaljuk, hogy sokan, nagyon sokan látogatnák ez intézetet, de annyi anyagival nem rendelkeznek, hogy 10 egész éven át a fővárosban fentarthatnák magukat. Hát azon 900 hallgató közt, kik a tudományos egyetemen a 3 karba iratkoztak be, nem volnának olyanok, kikben meg volna a hajlandóság e pályára lépni? De az előkészítés hiányozván náluk, nem léphetnek rá.

Hisz az intézet nem egyedül Budapest, hanem az egész ország zsidósága számára lön annyi áldozattal alapítva, ha pedig vidéki előkészítő iskolákról nem gondoskodnak, ugy a hallgatók száma a jövőben sem mutat majd pluszt, s így az alap hiányozván, az intézet jövője — bár látnoki szemmel nem bírok — fenyegetve lesz, s a kártyavár összedül.

Egészen más joga volna a praeperandiának bachurokra lesni, s ha ezt tenné, helyeselném is. Sokkal könnyebb ugyanis az olyannak azt a csekély profan tudományt elsajátítani, kinek a héber nyelv és irodalom ugyszólván testvére, vérévé vált, mint egy olyannak héber tudományokban jártasságot szerezni, ki a középiskolából lép a növendékek sorába,*) s minek terrenuma tulajdonképen nem is a tanító-képző intézet.

Prager Sámuel.

Az antiszemita banda.

„O tempora, o mores!“

Azon vérszomjuhozó embertigrisek, kik az eszlári sakterek és az egész zsidóság becsületét a vérfolt undokságával bemocskolják, gaz sátáni vigyorgással kandikálnak ki bagolyodujokból a világosodó láthatárra. Ordógi konok elvetemedettség ül a vadállati düh kitörése által eltorzított s az emberi méltóságból kivetköztetett arczaikon. Megragadott prédájuk körmeik közt ténfereg és nem eresztik el még most sem. A kétségbeesett veszettség utolsó rugaszkodásával azon sárkányi méregépét szeretnék szegény áldozataikba eresztetni, a mely az ő minden emberi érzéstől ment keblökét ádáz háborodással zaklatja és feldulja, marczangolja és tépdesi.

Busan nézik élénk phantasiájuk égbe emelkedő pyramisait egymásután romba dőlni, a hamisság, álnokság és gonosz raffineria legióit sirba szállni szégyentől és megvetéstől kísérve örök nyughelyére, az örökös méltó kárhozat birodalmába. Látják, hogy ahol eddig a kiszámított roszakarat háborítlanul boszorkány-szombatját ülte, hol a fekete holló sereg, a sötét stázadok sirjából előkerült gyászihók csapata tanyázott, ott nemesis isten-asszony foglalta el jogos trónját.

A ritualis gyilkosság eszlári troubadourjai oda hagyják a küzdőtér, a hazugság és ámitás fegyvereinek tompa csörrenése elnémul, de felhangzik helyette a boszuló igazság ágyudörgésü, világra szóló ércszava. A tomboló garázdálkodás helyét jobb meggyőződés, a rágalom t a valóság foglalta el.

Hiába! a hazugság egy darabig tenghet, lenghet, nyomoroghat, hol talaj és ég alj kedvez neki (pl. Nyir-

*) Ez ugyan nem áll, mert a tudomány csak tudomány, legyen az héber vagy más nyelvű és tárgy. De miután mai napság alig van „bachur“, ki minden profán ismeret nélkül szülölködne, nagyban emelkednék a zsidó tanítói állás, ha alapos héber ismeretekkel bíró egyének szentelnék magukat az iskolának. Véleményünk szerint csak ugy lehetne azt elérni, ha a tanító-képezdét a rabbi-képző intézettel egyesítenék. Eről máskor.

Szerk.

egyházán); gyenge, mesterségesen felfujt világa pislagolhat a sötét butaságban és elfogult erkölcstelenségben botorkálóknak, de elvégre is pusztulnia, vesznie kell. Az igazságnak pedig előbb utóbb, de győznie kell, mert isteni, mert örökkétartó.

Valamint a föld gyomrában, a mély bányában szunynyadó arany salakkal van bevonva, de azért értékéből egy szemernyit sem veszít, ép oly ragyogón derül fel az igazság hajnala, ha azt az aljas gyanúsítások özöne fődte is jó darab ideig.

A népboldogító antiszemita uracsok kétségkívül a nép jóllétét, a haza üdvét irták lobogójukra! (?) De mi egyéb indíthat ama magasztos eszmény megvalósítására, mint az emberséges részvét, a humanus érzelem, a hazafiasság és a könyörületesség erénye. Már pedig az antiszemita urakban egy csepp sincs mindezekből; nincs azokban sem emberség, sem belátás; lelkiismeretük mélyen alszik, talán örök álmát alussza.

Azon emberek, kik számos család boldogságát tudva és akarva aláássák, kik puha pamlagon heverve a kényelem ölében az édes semmittevésnek átengedve magokat embertársaikat ártatlanul börtönben nyomorogni, a legszentebbtől, a mi létezik, a szabadságtól gyalázatosan megfosztva szeretik tudni; a kik ádáz kárörömmel legeltetik kaján szeméiket egy tekintélyes és hazafias hitfelekezeti beszennyezett hirnevé: azok nem érezhetnek emberi módon, azokból régen kihalt a tisztesség és jellem, de nélkülözik az embert jellegző legfontosabb tulajdonokat is.

Az antiszemitizmus egy ragályos kórállapot. Egy oly rákfene, mely az egész nemzet testén rágódik, rontja a közérényt, megmételjezi az erkölcsösség és becsület-érzést. Előidézi vakmerőséget, szemérmertlenséget, törvényrontást, hazánk érdekeit veszélyeztető rút gyűlölködés, szakadás és romlás követik kárhuzatos nyomdokait.

Elkábitja a józant, elbutítja a gondolkozó főt, a higgadtat őrvjengévé, a nemesérszést fajtalanná teheti. Veszelyes erkölcsi halált okozó nyavalya ez. Befúrakodik helyenkint még az isten házába is, mert dicső apostolai a legelvetemedettebb gonosztetre is képesek; nem néznek azok sem oltárt, sem istent, sem törvényt. Kiveszi sodrából — több eset van rá — még az ur szolgáját is, ha holmi gyenge képzettségü vagy nem elég szilárd ellentállással bíró egyén és szájába adja az éles tör gyilkos szavait. A ki aztán inficziálva van, megfélekedezik hivatásáról, ha mindjárt pap is. Így pl. az eszlári kath. lelkes is, ki ama bünös barlang levegőjét szívta magába, felcsapott antiszemitanak és nem tekinti már most, hogy ő a szeretet vallásának felkent papja, nem gondol semmit a keresztény vallás alapelveivel, ignorálja minden tételét, mely a humanitást czélozza. Mert bizony kedves papom, annyit én is értek zsidó létemre az evangéliumból, hogy a keresztény vallás rendeletei nem azt tanítják, hogy testvér testvér ellen izgasson és avval élet-halál harcot vívjon. Nem parancsolja az a rágalmazást, a hitvány gyűlöletet és ember üldözést, de a legfontosabb sarkelve azonos a mi valásunkéval, mert onnan vétetett t i hogy: „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!“

Avval állhatna elő, hogy ki másnak véréit szívja, nem érdemes jobb sorsra. Azt azonban csak jámbor falusi hiveinek prédikálhatná, kik — szegény fejök — lehet, hogy tátott szájjal fognák lesni efféle badarságait, sületlenségeit. De mi ugyan átlátunk a szitán, jól sejtjük, hogy be van avatva a rejtélyes titokba és nem csekély szerepe lehet a ritualis gyilkosság gyártásában. Másként nem declarálhatná oly pontosan a saktereket vérszopóknak, nem lehetne oly tántoríthatlanul meggyőződve a ritualis gyilkosságról. Mert a karczagi rabbi röpiratára válaszoló írka firkájában mint megtörtént tényt ostorozza a ritualis gyilkosságot és annak elkövetőit. Hát erre merem állítani, hogy a becsukott zsidók bármelyikében több érzés, könyörületesség és lelki nemesség lakik, mint az egész

ritualis bünt csináló bandában együttvéve. Mert míg a szegény sakterek a tyúkok körül szemelik ki áldozataikat, az antiszemita csorda emberre, édes testvéreire ront.

(A dadai hulla első bonczolásánál assistált egyik szakértő, a Függetlenség hive és szorgalmas olvasója, — bizonyosan nem philosemita — épen a nyáron, a szenvedélyek leghevesebb hullámvásán idejében tekintélyes család előtt csodálkozva a fölötti elismerését fejezte ki, mily páratlan szeretet és ragaszkodás fűzi össze a zsidó család tagjait.)

Ha csak akkor történnék bárminémű gyilkosság, mikor azok követnék el, bizony nem volna Magyarországon gyilkossági statisztika, bármennyire erőlködjenek is a gyilkosság bélyegét rájuk sütni.

Álnokság és hamisság gyáva, bűnös fegyverük, édes antiszemita urak, gazság és ámtás minden szavuk. Nem gyilkosok azok, hanem ártatlan, vallásos emberek.

Ne hunyjuk be szemünket, ne ámitsuk önmagunkat, ne hitessük el önmagunkkal, hogy csak azon néhány kopott ur képezi az ellentábort, a kik a nagy port felterték. Egy gaz raffinementtel szervezett csordával állunk szemben, melynek rendelkezésére pénz áll quantum satis (híhetőleg Muszkaországból kerül, lehet magyar forrásból is buzog) de még törvényes hatalom is, szóval nagy hatalmas apparatussal működnek.

Csak legalább ne volnának sokan közülök oly lávaló, képmutató pharizäusok! Számosan közülök még nyájas, ravasz pofával, de gonosz lélekkel jóakaró (?) tanácsukkal állnak elő, alattomban pedig áskálódnak, áskál alattunk a vermet, melybe ő kelmők esnek majd bele.

De mikor is lesz már vége az eszlári famosus ügynek? A ki nem gonoszlelkű vagy obscurus, nem adhat hitelt perczig sem a ritualis gyilkosság árnyékának, lelki háborodással kell, hogy visszautasítsa minden elfogulatlan ember azon gyalázatos vádat, mely egy nagy hitfelekezetet csak vérengző állat rabiatus vak ösztönétől kitelhető szörny-tettel vádol, mely nem híhető, mert lehetetlen, mint a mily lehetetlen, hogy a természet szent törvényeit megszegje. Ocsmány, alávaló, szavakkal ki nem fejezhető, csak a legmélyebb megvetéssel viszonzható hazugság az, embertelen, gonosz bűnösök, isten és az emberi jog ellen vétő gonosztévők azon gaz állítás terjesztői

Azért hát végtárgyalást kérünk miharább, hogy tünjék ki az igazság oly fényesen, hogy úgy az igazi valamint a szándékos vakok is tisztán lássák.

Jelszavunk: „Fiat justitia, pereat mundus!“*) Bűnhődjenek a bűnösök és szálljon azok fejére a felelőség terhe a sok erkölcsi rablásért és élet megrövidítésért, kik az eszlári esetet színre hozták.

Töltse be az a sok keserves panas és kínos jaj-sóhajtás, melyek az ártatlan keblekből felhangzottak az egek urához, azok keblét, kik tudva ritualis gyilkosságot akartak erőnek erejével kisütni, érje őket a becsületben és jóllétben tönkre tett családok átka, hadd marczangolja szívöket alvó lelkiismeretök férge és érezzék ők most, mennyi keserűség fér meg egy emberi szívben.

Vesszen a hamisság, győzzön a mi igaz!

Oszoljék el valahára a sűrű ködfelleg és derüljön fel fénypompájában a ragyogó nap a sötét láthatáron.

R. M.

*) Tegyenek igazságot, ha el is vész miatta a világ.

Szerk.

Az izraelita felekezeti iskola és a vallásoktatás. 1)

(V. hozzászólás.)

E lapok 46. számában Löffler ur egy cikke jelent meg, melyhez a t szerkesztő ur engedelmével én is hozzá akarok szólani. Szerintem a kérdéses cikkel Löffler ur szelet hintel el, és — ha nem csalódom — a zsidó tanítók nagy részének vitatkozási viszketege segélyével vihart fog aratni.²⁾

A zsidó tanítóság — köztük jómagam is — háborog mint a felkorbálcolt tenger, mert a sok bigot orthodox és szenteskedő atyafi, kik — mellesleg legyen mondva — mind irigylője a tanítói „fényes“ állásnak, kárörömmel mondják: „Nun Lehrer, hat man dir eine Suppe eingebrockt?“³⁾ És a tanító hozzá lévén szokva (persze az iskolában), hogy neki és nem másnak van igaza, szóval és tollal fog védekezni. — L. ur cikké e bizonyosan özönként ömlenek majd a replicáló hozzászólások és L. ur aztán elbujhatik ezen özön elől, hacsak nem akarja életének egész idejét polemiaival tölteni. Hát még a Sz. U. t. szerkesztősége? — Azt a sok qualificzálható és hasznavehetetlen kéziratot végigolvasni — Istenem — mily tantaluszi kin! Hiába a papirkosárnak is élni kell! Hány tanító gyártmánya — talán e sorok is — léssen majd áldozatja e molochnak?⁴⁾ És e sok áldozatnak senki más mint L. ur lesz az oka. Miért is irt ő olyasmit, mit hallgatással mellőzni, valóságos lehetetlenség? Miért dobta L. ur Eris almáját a tanítók közé? Miért akarja L. ur minden hétfőn és csütörtökön az oly édes reggeli álmodást tölteni elvenni? Tüzes kanócz löporos hordóba dobva nem okoz annyi bajt, min L. ur cikke, mely a zsidó tanítót valóságos „Melamed“-dé akarja degradálni.⁵⁾

No, de szóljunk komolyan a tárgyhoz;⁶⁾

L. ur siratja a régi jó idöket és felsohajt; „Hajdanában az alig beszélni tudó gyermek áhitatosan(?) hallgatott a chazan-ra és nem mulasztotta el az „amen“ és a „responzák“ elmondását“ persze atyja örködése mellett — és innen kiindulva igyekszik bebizonyítani, hogy a gyermeket vallásosságra szoktatni kell, a miből ismét az következik, hogy (mivel a papa nem érá) a tanító, ki tán a reggeli órákban kenyérre valót keres, vigye el összes növendékét a templomba és, ha szükséges, kényszerítse őket a „responzák“ elmondására.

Az igazat megvallva, nem találok hibát a tanító ilyen eljárásában, mert hát a tanítók is megvan szabad akarata, és pedig: szabad neki többet tanítani és többet nyomorogni; kevesebbet szórakozni és minél több adósságot csinálni (ha lehet), így tehát templomba is eljárhat reggel, este tanítványával vagy azok nélkül is. De azt nem hiszem, hogy a vallásosság mikénti meggyökerezésének problémáját a kényszer vagy a szokás megoldhatja.

Gyermekkoromban sohasem kaptam reggelit, míg hangosan el nem mondtam a reggeli imát; Mah tövu-tól az utolsó Ani maamin-ig. Orthodox atyám vagy tanítóm

1) Jóllehet nem helyeseljük e cikk hangját, mégis közöljük egész terjedelmében, mert előre kijelentettük, hogy a prot és contrát egyaránt meg fogjuk hallgatni. Mind a mellett meg kell jegyeznünk, hogy a szönyegen levő tárgy szerintünk oly fontos, hogy sokkal komolyabb hangon való megbeszélést érdemel; a zsidó tanítók rapnatiója pedig sokkal kényesebb dolog, mintsem azt oly megdöglősen sérteni szabad volna.

2) Az eddigi hozzászólások meggyőzhették volna cikkíró urat, hogy „a zsidótanítók vitatkozási viszketege“ igen üdvös és állásunkhoz méltó vitára adott ugyan alkalmat, de nem oly viharos, a minőnek ő vélte.

3) Igen korlátolt eszű ember lehet az, a ki így nyilatkozik.

4) Eddig még egyetlen hozzászólás sem érkezett be, mely meg nem jelent, vagy kiadható nem lett volna. S ha egyik másik nem oly tökéletes, a minőnek cikkíró azt képzei, segít rajta a szerkesztő, csak az eszme legyen benne jó.

5) Nem akarjuk a t. cikkíró ur hivatásszeretében kételkedni, de a mennyire mi ismerjük a zsidó tanítókat, egyik sem fogja magát L. ur indítványa által degradálva érezni.

6) Azt már elejétől fogva kellett volna,

Szerk.

kancsukával verték belém a vallásossági lelkesedést és mégis, ha atyám vagy a melamed szórakozását néha felhasználva, pár lapot átugorhattam, tulboldognak éreztem magamat.

Ebből pedig nem az következik — a mit Löffler ur gondol, hogy már akkor sem voltam barátja a sok imádkozásnak; nem biz az, hanem, hogy senki sem, legkevésbé a gyermek szereti a hosszú — meg nem értett — imákat elmondani, ha erre kényszerítik, mert „bottal hajtott kutya nem fog nyulat.“

De tegyük fel, hogy van ember, kit gyermekkorában rászoktatták a vallás külső formáinak megtartására, és az meg is szokta annyira, hogy jól sem érzi magát, ha valamiképp oly helyzetbe jut, hogy kénytelen a Sulchan-aruch egyik dogmájá⁷⁾ ellen véteni, hát azt hiszi L. ur, hogy az ilyen ember vallásos? Soha. Az ilyen ember vallás dolgában automata, hasonlít egy fegyelmezett bérencz katonához, ki parancsszóra elmegy ugyan a csatába, de magáért az ügyért nem tud lelkesedni. Tehát ne fektessünk annyi súlyt a szoktatásra, hanem legyen minden tanító szent feladata, a gyermeket a vallás magasztosságáról meggyőzni⁸⁾ Tanítsuk a gyermeket úgy, hogy fogékony szívével és élénk képzeletével önkénytelenül boruljon le isten elérhetetlen nagysága előtt.

Ha ilyen szívet és lelhet nemesítő — módszert használunk, akkor ott, hol a szülők is vallásosak, vallásos zsidót, jó családtagot és nemes hű, érzelmű hazafit nevelünk; már ott pedig, hol a szülők a Sulchan-aruch iránt közönyösek, ha nem is szószerinti vallásos — de minden esetre oly embert nevelünk majd, kire büszkén rámutathatunk, mondván: „Ez tanítványunk volt!“ Ez az én szerény véleményem.

Reszler Jakab,
néptanító.

LEVELEZÉSEK.

Kaposvár, 1882. december 15-én.

Tisztelt szerkesztő ur!

Folyó nó 9 ére, mint chanuka szombatira az izr. hitközség isk. bizottmánya jótékony célú gyermekszini előadást rendezett szegény gyermekeink felruháztatására. Előadott: „A Rokon“ és „A garabonciás növendékei“ című vígjátékok; közreműködtek 8—12 éves gyermekek, névleg: Rosenberg Mártha és Ella (főrabbi ur leánykái) Büchler Józsa, Veiler Riza, Weisz Giza, Weisz Malvin, Hofbauer Roza, Lang Fáni, Honig Frida és Svarcz Károly. (hitk. elnök fia) A gyermekeket Neumann József ur tanította, mily sikerrel, elég lesz, ha elmondom, hogy a bevétel 460 frtra rugott, mely összeg jövedelméből 49 gyermek nyerte teljes téli ruházatát. Az egésznek mozgató lelke igen természetes, szeretett főrabbinak, dr. Rosenberg Sándor volt; de hogy a kaposvári hitközség t. tagjai egytől-egyik a jótékony szent oltárára sietnek lerakni áldozataikat, azt a fenti számok, — melyek körül egy krajczárnyi füllentés sincs — fényesen igazolják. Miért is el nem mulasztható kötelességnek tartom a szegény gyermekek nevében hálás, nyilvános köszönetet mondani ugy a rendezőségnek, mint a nagyérdemű közönségnek, mely oly nagy mértékben sorakozott ez alkalommal is a humanismus zászlaja alá

Maradtam kiváló tisztelettel

r. l.

Felvidéki levelek.

II

(Visszatekintés. — A mit sok felvidéki zsidónak nem lehet megbocsátani. — Nevezetes haladási mozzanat. — Szegény iskolázó gyermekek segélyezése. — A homonnai rabbi. — Kivándorlás Amerikába.)

A mult esztendő nem fogjuk oda írni, hol boldo-

7) A zsidónak nincsen dogmája.

8) A zsenge gyermeket nem lehet meggyőzni, hanem csakugyan szoktatni kell, nem csak a vallásosságra, hanem minden más erényre is. — Ajánjuk czikkiró urnak Lederer „A szoktatás tanmódja“ című művét, melynek elolvasása után más véleménye lesz-e dologról Szerk.

gabb éveink fel vannak jegyezve. Szomorú volt az, valósággal szomorú. Az egész év alatt biztattuk magunkat, vártunk, reménykedtünk: talán majd jön valami szerencsés fordulat, egy szabadító férfi, egy megmentő ötlet, vagy a jóságos gondviselés rendkívüli uton megvigasztal benünket. Csalódtunk! Az esztendő utolsó napjaiban sem teljesednek reményeink, Nem elcsüggedés, de kétségbeesés hangulata az már, mely hitfelekezetünk tette-erejét elzsibbasztja. Tizenhét évvel az emancipáció után azon fokán vagyunk a kiábrándulásnak, mikor az ügyefogyattak egymás ellen támadnak, hogy megboszulják nyomoruságukat. Az általános desparáció keresi, hogy kit vagy kiket vádoljon, kit tegyen felelőssé a mult állítólagos bűneiért; „orthodoxok“ és „neologok“ szemrehányásokkal halmozzák el egymást, a kárhoztatás követ jobbra-balra dobáljuk, mintha azzal segítve volna sorunkon, ha bűnbakot keresünk, ha szidalmazhatjuk, gyalázhatjuk egymást . . . Mily kicsiny minden csalódásteljes élet a mienkhez képest. mily törpe a panasz, mily hitvány a sors ellen lázadó vád, ha a zsidó nép óriási viszonytagságait vesszük mértékül. De azért soha le nem mondtunk jövőnkéről, de azért élünk! S ha a mostani szomorú időben sok remény elhal is, ne aggódjunk, ne halmozzuk el egymást szemrehányásokkal, ne keressük bűnbakot, s ne hagyjuk kiapadni a reményeknek forrását, a bizalmat. Istenbe vetett bizalommal reméljük, hogy nemsokára mi is elmondhatjuk: boruradrü! Isten segítségével kibontakozunk végre azon szerencsétlen helyzetből, melyben a hamis vérvád miatt már kilencz hónap óta sínlődünk.

Van egy dolog, a mit sok felvidéki hitsorsosunknak megbocsátani semmi körülmény közt nem lehet, s az: a zugiskolák fentartása és megtűrése. A hatóság már többször bezáratta és mégis, mint gomba a meleg eső jótékony hatása után, keletkeznek naponkint a szellemet butító zugiskolák. Most is, a mint biztos forrásból tudom, Zemplénmegye minden nagyobb helységének előljárósága szigorú felhívást kapott, hogy a zsidó zugiskolákat törölje el. Fájdalom! a felvidéki zsidóság nagyobb részét még mindig az a „kis hitű“ balfogás jellemzi, hogy a műveltség a vallásos erényt és fajit jelleget képes megölni. Itt van p. S.-A.-Ujhely, hol az izr. hitközségnek egy jól berendezett 4 tanító (Singer Izrael, Kondor Ignác, Schön Mór és alulirt) és egy tanítónő (Goldberger Ernesztin k. a.) által vezetett nyilvános iskolája van, — itt még mindig tanyája van a testi egészséget és szellemi erőt veszélyeztető izr. zugiskoláknak! Itt vannak a Felvidéken az ugynevezett chasideusok, kiknek gyermekei a leg-sanyarubb állapotban levő chéderekben neveltetnek. A népnevelés barátja a szánalomtól áthatva, undorral fordul el a chasideusok zugiskolái rendszerétől.

Iskolai ügyünket illetőleg nevezetes haladási mozzanatról is értesíthetem e lapok t. olvasóit. A s.-a.-ujhelyi izr. iskolában ugyan is a biblia most már magyar nyelven adatik elő. Már moodtam, hogy a felvidéki zsidó községek nagy részének még nagy mértékben véreben van a modern iskolázás és magyarosodás iránti ellenszenv, s mi felvidékiek még nem mondhatjuk, hogy általánosan a civilizáció színvonalán állunk. Azért szükséges, hogy a korszerű oktatás és magyarosítás általánosításánk utját egyengessük és azt csak az által tehetjük, ha a nagyobb községek a jó példával járnak elő, mert a kisebb községek rendszeren a nagyobb községek példája után indulnak. Erősen hiszem, hogy vidékünk többi izr. iskolái is — a s.-a.-ujhelyi orth. hitközségi iskola példáját követve — a szentírást is hazánk szép nyelvén fogják tanítani,

A szegény iskolázó gyermekek felsegélésére alakitandó jótékony egyesületek érdekében hazánk több

zsidó községében megindult a mozgalom. En ily egyesület szükségességét még 1875-ben a S.-A.-Ujhelyben megjelenő „Zemplén“-ben kimutattam. E felszólalásom és Singer Izrael igen tisztelt barátom fáradozásai következtében még ugyanazon évben létrejött a „s.-a.-ujhelyi szegény izr. iskolázó gyermekeket segélyző egyesület“ — **תומכי בית הספר**. Ezen egyesület rendes tagja lehet mindenki, valláskülönbség nélkül, ki egyszer mindenkorra egy forintot mint beiratási díjt az egyesület törzsvagyona javára befizet és havokint legalább 10 krnyi járulék lefizetésére kötelezi magát. Az egyesület közgyűlése évenként egyszer és pedig a sátoros ünnepek egyik napján és a r u h a k i o s z t á s i ü n n e p é l y minden év november vagy december havában tartatik meg. A f. évi december hó 10-én tartott ruhakiosztási ünnepélyen 37 fiu és 12 leány részben új lábbelivel, részben új téli ruhával és fehérneművel láttatott el. Az egyesület 7 évi fenállása óta összesen kiosztott 1973 frt. 30 kr. értékű ruhát, lábbelit és iskolai könyveket. E jótékony egyesület elnöke dr. Nagy Ármin ügyvéd ur, pénztárnoka Wolff Jakab ur. — Azt hiszem, hogy minden zsidó községben igen könnyen lehetne létrehozni ilyen szegény iskolázó gyermekeket segélyző-egyesületet — csak legyen ember, ki e magasztos eszme terjesztője legyen.

A homonnai izr. hitközség új rabbija (Grünwald ur Csornáról) már elfoglalta állomását. „A rabbi ur művelt ember, szépen beszél németül; kár hogy m a g y a r u l n e m t u d.“ Így nyilatkozott a homonnai hitközség egyik előkelő tagja, ezt hallottam több igen tisztelt, az intelligentiához tartozó vidéki hitsorsunktól, és így nyilatkozik kétségkívül a homonnai hitközség minden értelmes tagja. Azért csak forró ohaját fejezem ki a homonnai izr. hitközség értelmiségének, ha konstátálom, hogy az ottani művelt zsidóság elvárja a tisztelt rabbi urtól, hogy fiatal ember letére rövid idő alatt meg fogja tanulni a magyar nyelvet. Ne feledjük, hogy m a g y a r o k vagyunk, s ha komolyan akarjuk a magyarosodást, elengedhetetlen feltétel, hogy a község rabbija magyarul is tudjon.

Egy idő óta mind sűrűben költözködnek vidékünk iraelitái az eldoradó-hirű Amerikába. Alig van hét, hogy 10—15 hitsorsosunk ne kerekedjék fel az ismeretlen föld felé. Iparosok, napszámosok, kereskedők, nők, eladó és serdülő leányok mennek az oceánán túl szerencsét próbálni. Nálunk már meg se ütözik az ember, mikor hallja, hogy még az iskolás gyermekek is a „Schiffskarte“-ról csak oly könnyeden társalkodnak, mintha legfeljebb Budapestre való utazásról beszélnének. Pedig még a zsidó napszámos is érzi, hogy hazáját hagyja el s egy idegen világrészbe megy kenyeret keresni, meglátzik a bucsuórában, mikor is úgy zokog övei és ismerősei köszöntéseinél . . . Igen nehéz részrehajlatlanul itélni ez ügyben. Sokan a hazafitalanság bélyegének tekintik, sokan ismét azt mondják rá, hogy jól teszi, ha nem tud itt boldogulni, menjen ki legalább addig, míg felboldogul. Én ez utódbiakkal tartok, s azt hiszem nem csalatkozom, ha azt vélem, hogy az által nem, hogy ártana hazájának, de egyenesen hasznára van az oly hivándorló, ki kimegy, hogy egy-két év múlva módosabban térhesen haza azon földre, hol megélni nem tudott.

Knopfler Sándor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Magyarosodás. Eperjesről írják lapunkna: Dr. Glück Lipót, az eperjesi izraelita hitközség elnökének indítványára e hitközségnek képviselő-testülete december 10-én megtartott közgyűlésében egyhangulag elhatározta, hogy 1883 évi január 1-től kezdve a hitközségnek ügynyelve a magyar legyen. Az indítványozó hitközségi elnök indítványát következőleg indokolta. Valamennyi szemrehányások közt, melyeket az antiszemiták a zsidóság ellen felhoznak, egy sem bir annyira a jogosultság

látszatával, mint az, hogy a magyarországi zsidóság germanizál. Hisz csakugya kétségtelen, hogy a magyarországi s különösen a felsőmagyarországi zsidóságnak tulnyomó része német ajku, még pedig olyannyira, hogy a német nyelvet nemcsak társalgási nyelvnek, hanem hitközségi ügynyelvnek is használja, — a mint ez jelenleg a mi hitközségünkben is így van. Mindezeknek daczára a germanizálásnak szemrehányása mégis csak látszólag jogosult. Ha tekintetbe vesszük ugyanis, hogy az öregebb izraeliták csak azért ké ytelenek a német szót használni, mert a magyart megtanulni fiatal korukban a magyar nyelvnek elnyomatása miatt alkalmuk nem volt, az előhaladott korban pedig egy nyelvet megtanulni vajmi nehéz; ha tekintetbe vesszük továbbá, hogy az izraelita ifjuság jelenleg — a mikor tudni illik erre s lehetőség meg van adva — már a magyar nyelvben nyeri kiképeztetését, és így anyanyelve igenis a magyar, minden igazságos ember bevallani kénytelen, hogy tetteleg nem jogosult a germanizálásnak vádjá Hogy azonban a látszat is elenyésztessek, kötelessége a zsidóságnak a magyar nyelv számára mentől nagyobb tért hódítani, és erre a hitközség szempontjából a hitközségi intézmények a legalkalmasabbak. Igaz, hogy ez — tekintve az öregebb hitközségi tagoknak a magyar nyelvbeni járatlanságát — eleinte nem csekély nehézségekkel fog járni; de ezektől visszairadnunk nem szabad. A magyarosodásnak célja olyan magasztos, hogy mellette a keresztülviteli nehézségek figyelembe nem jöhetnek. Különbén is minél nagyobb a nehézség, annál nagyobb a dicsőség, Nem kétlelem tehát, hogy az eperjesi izraelita hitközség, mely hazafias érzelmeinek eddig is számtalan bizonyítékait adta, ügynyelvének magyarosodását célzó indítványomat egyhangulag elfogadni fogja.“ Az eperjesi izraelita hitközségnek ezen határozatát kétségkívül minden igazi hazafi örömmel fogja tudomásul vetni.

A talmud zsidó Szónoklatok dr. Jellinek Adolf, a bécsi izr. hitközség hitszónokától. Szerző engedelmével fordította: F. S. I. szónoklat: Mivel kezdődik és mivel végződik a talmud. Ára 20 kr. Megrendelhető Markus Samunál, Budapest V. n.-koronautcza 23.

Szerző úgy látszik egész szónoklati sorozatban meg akarja czáfolni azon vádat, mit a talmud ellen jogtalanul emeltek. Ki a tudós hitszónok eddigi munkáit olvasta és ismeri, tudja, hogy tőle csak jó eredhet. Valjon sikerül-e neki a legjelesebb munka által is a talmud felől lábra kapott behiedelmeket legyőzni, az oly kérdés, melyre csak a jövő felelhetne. Nekünk azonban be kell érnünk azzal, hogy találkozott oly jeles küzdő, a ki reputációkért sikra szállani mer s azért minden zsidó szent kötelessége a művecskét minél nagyobb körben terjeszteni. A fordítás igen sikerült s emeli a füzet becsét azon körülmény, hogy a szerző igen sikerült és faksimilével ellátott arczképét tartalmazza. Ugy hisszük felesleges a művecskét t. olvasóink figyelmébe különösen is ajánlani.

Nyilatkozat Közelebbről több lap közölte azon hamis hirt, mikép a kiadásomban megjelenő szabadelvű párti közlöny, a Nemere folyó 1882. év december végével megszűnik s helyette a Székely Nemzet című hírlap fog hetenkint négyszer megjelenni.

Ezen, csak roszakarat által sugalmazott közleményt megczáfolandó, kinyilatkoztatom, hogy én a tulajdonomat képező Nemerét tovább is megtartom, illetőleg kiadom s az csak annyiban szenved változást, a mennyiben lapom szerkesztését más kezekre bízom, s hogy az újévtől kezdve programot változtatva, mint pártonkivüli közlöny, ezután is meg fog jelenni.

Ezen nyilatkozatom tudomásul vételére kérem mindazokat, kiknek félrevezetése volt czélozva ama szándékosan hamis közlemény által. Szepsi-Szent-György, 1882. december 10.

Bernstein Márk.

A „Nemere“ kiadó-tulajdonosa

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

Az anya szemei.

Dr. Kompert Lipót után Zsenger Samu.

(V. Folytatás.)

„Hát adj egy csókot, Violám“

A leány egy darabig gondolkodva habozott, azután arczával oda simult nagybátyja arczához.

„No most megfogtalak, te kis boszorkány!“ szolt, a leányt egyre csókolgatva. „Hát illik a bácsival ugy perelni?“

Ezek után elbucsuzott, de nem a nélkül, hogy Efraimot fel ne világosította volna a zabnak jelenlegi kelete és a jövőre való ezt illető kilátások fölül — oktatása még a gyapgyura, nyulbőrre és egyéb czikkekre is kiterjedt — s ennek befejeztével elutazott. . .

Bezzeg néztek és csodálkoztak az „utczabeliek“ midőn az alig tizenöt éves fiu az „üzlet“ szántatlan mezején az első kísérletet tette. Sokan csufolódtak s mulattak a „nagy keresedő“ fölött, de még el sem telt az első év, máris észrevették az „utczabeliek“, hogy Efraimnak szerencsés keze van. Akár mihez fogott, mindent kellő ügyességgel végzett; meg volt benne a kellő higgadtság, ügyesség, akár a felnőtt emberben és gyakorlott kereskedőben. Ha a halvány arczu Efraim valamely majorban megjelent, hogy az eladó gyapju vagy más árucikk után kérdezősködjék, ugy tetszett, mintha csak valami láthatatlan hírnök előzte volna ott meg, hogy a paraszt-gazda vagy paraszt-asszony szívéet számára megnyerje.

„Csak te kapod oly olcsón“, mondák rendesen, különösen az asszonyok, kikkel kék szemei nem is sejtett ékesszólással beszéltek.

Már rég megszűntek a kis „Barjin“ fölött cufolódni, hisz az emberek rendesen csak akkor ismerik el a sikert, mikor csodálkozni kezdenek fölötte.

Midőn József bátya két év mulva ismét ellátogatott nővére gyermekeihez, hogy egy kissé utánok nézzen már abban a helyzetben volt Efraim, hogy bátyja elé oda rakhatta az asztalra a kölcsönt egy krajczárig.

„Igy tréfálsz te bátyáddal?“ szolt Gedulu fivére szem meresztve és kezeit csipőire tűzve; „hogyan kezdted azt, hogy máris annyi pénzt megtakarítottál? — Tudod, hogy ez igen sok?“

„Szerencsém volt, bácsi“, szolt Efraim szerényen.

„Talán . . . játszottál?“ szolt a nyilt szívé, póriás eszű ember.

„Bácsi“, kiálta Viola, kis öklével bátya szemei előtt hadonázva, ugy, hogy az ijedtében néhány lépéssel hátrált előle. De a gyermek arczvonásai, melyek oly élénken emlékeztették őt Gedulu nővéreire, megbűvölték a férfit.

„Efraim!“ szolt vidoran, kezeit mintegy védőleg Viola felé kinyujtva, „én jó tanácsot adok neked. Vidd egyszer magaddal ezt a kis boszorkányt falura — talán van ott valakinek szüksége egy kis farkasra.“

Aztán zsebbre tette a pénzt.

„No Efraim“ így folytatá szavait, „téged isten továbbra is meg fog áldani. Nekem pedig nem veszed rossz néven, ha a pénzt nem hagyom tovább nálad, — szükségem van rá, mert most jó üzletet lehet csinálni a zabbal. Tőled pedig nagyon tetszik az nekem, hogy oly jó fizető vagy. Aztán csak sokat ne kölcsönözz, mert az tönkre teszi az embert s ugy keresztül rágódik az üzleten mint a patkány a gabonacsűrön.“

Ezen csirázó és fejlődő életre csak a távoli börtönben sinlődő alak vetett tartós, homályos árnyat. A gyermekek lelkében szomorúság honolt, melyet a jelen legragyogóbb fénysugara sem volt képes felderíteni és elűzni. Ha Efraim üzleti utjából fáradtan és megtörtén kis házába lépett, melyben Viola ugy gazdálkodott, mintha, mint az emberek mondani szoktak, benne megvé-

nült volna, nem fogadta mosoly, de az ő ajokaira sem szállt soha derűtség. Efraim elbeszélte ugyan nővéreinek, hol volt és hogyan folytak dolgai, de bármit beszélt, minden szavából kihangzott a szomorúság, a mint az a nehezen sujtott kedélyüeknél szokott történni.

De Viola is nagy változáson ment keresztül. A természet az emberi csapások és szenvedések rombolásai közepett is fejlődik, gyakran annál szebben, minél borzasztóbban dühöngött a vész. Viola már rég nem volt többé az a halavány, daczos ajku gyermek, az a kis boszorkány, ki a József bácsi karjának oly dühösen neki esett. Egész lénye megszeliült, meglágyult s máris halhatta az ember az „utczabeliektől“, kik Gedulu szépségére még visszaemlékeztek, hogy a leány felülmulja az anyját. Ugy bámulták a szép leányt, mint valami csodát; voltak már, kik sóvárogva pillantottak ama ház ablakira, melyben a két testvér lakott. . . De a „játékos“ leánya, azon férfié, ki a tömlöczben bűnhődik szenvedélyeért — e tudat a legsóvárabb szemet is visszaretenté minden képzelettől. A gyönyörű bimbó csak azért fejlődött ki, hogy illatát élvezetlenül szétárassza a levegőben.

Efraim szemét el nem kerülte, hogy nővére jelleme oly módon fejlődött, minőnek sohasem remélte volna. Valamint ajkain a dacz és szemeiben a vadon fellobbanó pillantás megenyhült, ép ugy egész lényét higgadtság fogta el, mit a tapasztalatlan ifju meg nem tudott magának magyarázni Viola alázatosan fogadta bátyja minden intését, parancsait pedig híven teljesíté, mert atyja és anyja gyanánt tekinté s még sohasem viseltett gyermek nagyobb figyelemmel szülők iránt, mint a minőben Viola fivérét részesítette, noha csak három évvel ifjabb volt nála.

Egy napon fiatal kanári madarat hozott Efraim nővéreinek, melyet egy paraszt asszonytól ajándékba kért. Jó messziről hozta a kalitkát a nyugtalanul repdeső állatkával Midőn a madarat átadta neki és megmondta, hogyan kell vele bánni, szerfeletti örömet nyilvánított Viola. Majd fivérét, majd a fakalitka vesszőit csókolgatta. . .

„Mi lelt, Viola?“ szolt Efraim álmétkodva.

„Ne zavard örömemet, Efraim,“ viszonzá a leány ragyogó pillantással. „Majd meglátod, hogyan fogom a madarkát beszélni tanítani . . . ha te itthon nem leszesz.“

Csak egy dologban nem találta Efraim nővérét elég engedékenynek, sőt inkább ellenszegülőnek — ugyanis a távollevő atyát illetőleg. Az atya nevének felemlítése is felháborítá a leányt. Ilyenkor ismét észre lehetett venni ajkainak kellemetlen vonaglását, mi Efraimra nézve már gyermekkorában is oly rettentő volt; a mit már végkép megszüntetnek hitt, az minden átmenet nélkül a hirtelen bekövetkező zivatar vad rohamosságával tört ki a leány kebeléből.

Világos volt előtte, hogy Viola gyűlöli azt, kinek életét köszönheti.

Ez volt az oka, hogy Efraim nem is igen mert az atyáról megemlékezni. Még az anyáról sem szívesen szolt Violával, mert a legtávolabb megemlékezés is sokkal szorosabb összefüggésben állott a távoli börtönben sinlődő sötét alakkal, hogysem érinteni merte volna.

Térjünk most vissza azon éjhez, mikor Efraim atyjának felnyitotta a ház kapuját.

Efraim szíve a megrepedésig tele volt. Ezerszer eszében forgatta ugyan az atya visszatérését — s most még világot sem volt szabad gyujtania, hogy a rég elidegenedettnek arczát szemlélhesse. Halkan és susogva, mint jövetelek, tölté Ansel az éj hátralévő részét; az ablak mellé ült, karja azon helyen feküdt, hol azelőtt a kalitka állani szokott. A madár szabaddá lett, s most tán valamely zöld erdő lombfedélzete alatt szundikált, a szintén szabaddá vált Ansel szemei nem záródtak le, pedig biztonságban volt gyermekei házában.

(Foly. köv.)